
SIMPTOMI PREBAVIL V PALIATIVNI OSKRBI

Petra Gornik, dr. med.

Specialistka splošne kirurgije

Mobilni paliativni tim

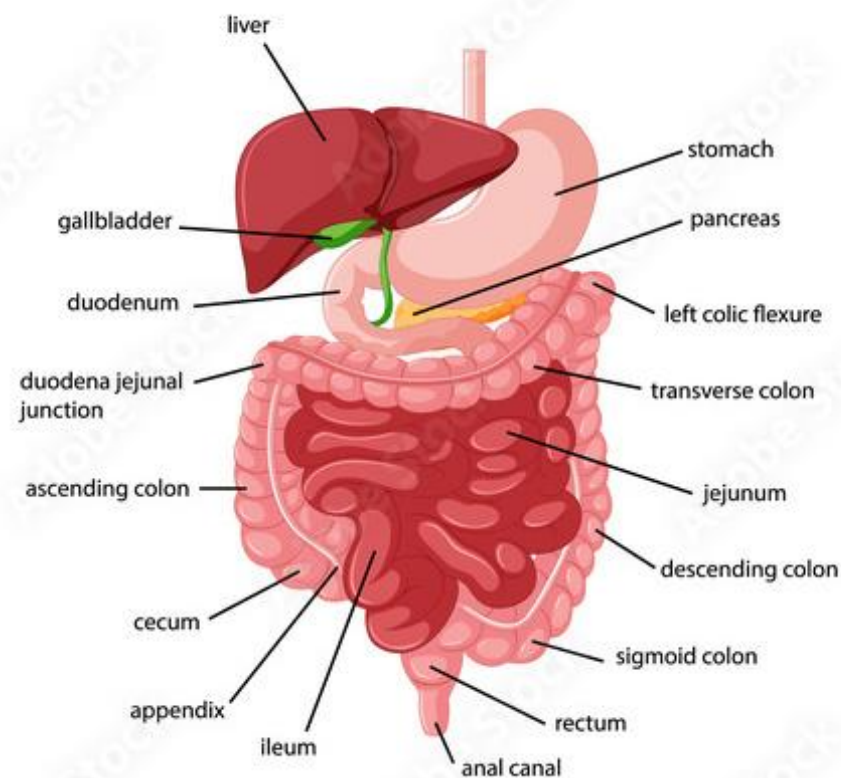
Splošna bolnišnica Novo mesto

Slovensko združenje
paliativne in hospic oskrbe

SIMPTOMI PREBAVIL

- Slabost / bruhanje
- Zaprtje
- Driska
- Maligna zapora prebavil
- Kaheksija
- Kolcanje
- Disfagija

SLABOST/ BRUHANJE

- Izjemno moteča simptoma, poslabšata kvaliteto življenja
- Bruhanje - obrambni refleks, ki je reguliran v centru za bruhanje v podaljšani hrbtenjači in v kemoreceptorski coni na dnu četrtega ventrikla
- Izvajanje diagnostike je odvisno od stanja bolnika in faze njegove bolezni

VZROKI ZA SLABOST / BRUHANJE

- **motnje prebavnega trakta** (staza vsebine v želodcu, razpenjanje črevesja zaradi delne ali popolne obstrukcije prebavnega trakta – ileus),
- **kemični vzroki** (zdravila: kemoterapevtiki, opiodi; toksini: ishemija ob trombozi, okužba, zastrupitev, tumorski razpadni produkti; biokemične motnje: hiperkalcemija, ketoacidoza),
- **povišan intrakranialni tlak** (tumorji, zasevki v možganih),
- **vestibularne motnje** (okvare notranjega ušesa, cerebelarni tumorji),
- **psihološki vzroki** (anksioznost, stres, depresija, anticipatorno bruhanje).

KEMIČNO INDUCIRANA SLABOST

VZROKI

SIMPTOMI

- Zdravila : opiodi, antibiotiki, citostatiki, antikonvulzivi
  - Toksini: zastrupitev s hrano, ishemija črevesja, tumorski razpadni produkti, obsevanje, metaboliti
  - Biokemične motnje: hiperkalcemija, ketoacidoza, odpoved parenhimskih organov
- Vztrajajoča, pogosto močna slabost.
  - Po bruhanju le minimalno izboljšanje.

GASTROINTESTINALNI

VZROKI

- Gastropareza
- Delna obstrukcija GI trakta
- Popolna obstrukcija GI trakta

SIMPTOMI

- Refluks kisline, kolcanje, flatulenca.
- Intermitentna slabost, ki nastopi tik pred bruhanjem in se po njem izboljša.
- Količinsko obilno bruhanje, lahko fekalnega vonja.
- Spremenjeno odvajanje blata, poslabšanje ob uživanju hrane.

CEREBRALNI

VZROKI

SIMPTOMI

- Povišan intrakranialni tlak
  - Intrakranialni tumor
  - Metastaze v možganovini
  - Krvavitev
  - možganski edem
  - okužba mening
- Psihološki vzroki
  - Anksioznost
  - Stres
  - Depresija
- Glavobol z/brez znakov draženja možganskih živcev.
- Spremenjeno stanje zavesti.
- Bruhanje pogosto brez slabosti.
- Anticipatorno bruhanje na vidne dražljaje, vonjave,....

VESTIBULARNI

VZROKI

SIMPTOMI

- Okvare notranjega ušesa: Menierjeva bolezen
  - ototoksičnost zdravil,
  - potovalna bolezen,
  - cerebelarni tumorji
- Slabost z/brez bruhanja ob spremembi telesnega položaja.

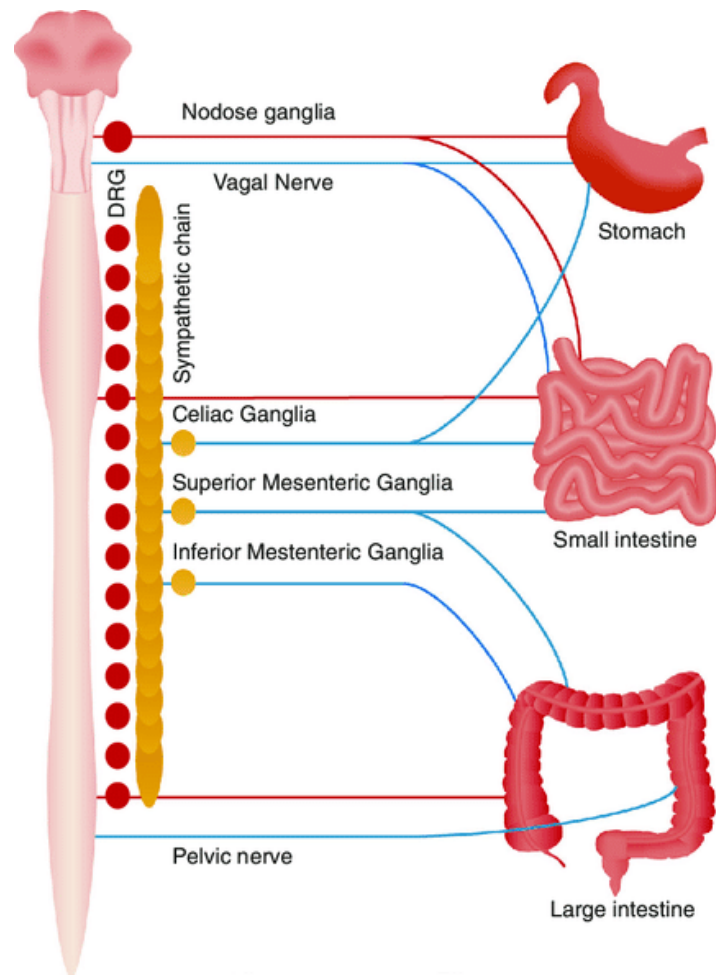
vzrok	Medikamentozna terapija
Kemično indicirana slabost in bruhanje	Haloperidol 1-1,5 mg, 1-2x dnevno + dexametazon 4-16 mg dnevno
Gastropareza	Metoklopramid 10 mg 3-4 krat dnevno + dexametazon 4-16 mg dnevno
Obstrukcija prebavil	Butilskopolamin 10-20 mg, 3-5x dnevno Haloperidol 1-1,5 mg, 1-2x dnevno
povišan intrakranialni tlak	dexametazon 4-16 mg dnevno Dimenhidramin 50-100 mg 3x dnevno
kemoterapija	Ondasetron 8 mg, 2-3 krat dnevno + dexametazon 4-1-6 mg dnevno
radioterapija	Metoklopramid 10 mg 3-4 krat dnevno + dexametazon 4-16 mg dnevno
Vestibularni vzroki	Dimenhidramin 50-100 mg 3x dnevno
Psihološki vzroki	lorazepam 0,5-1 mg 3x dnevno SL

“Too early to tell if the treatment works, but I’m feeling nauseously optimistic.”

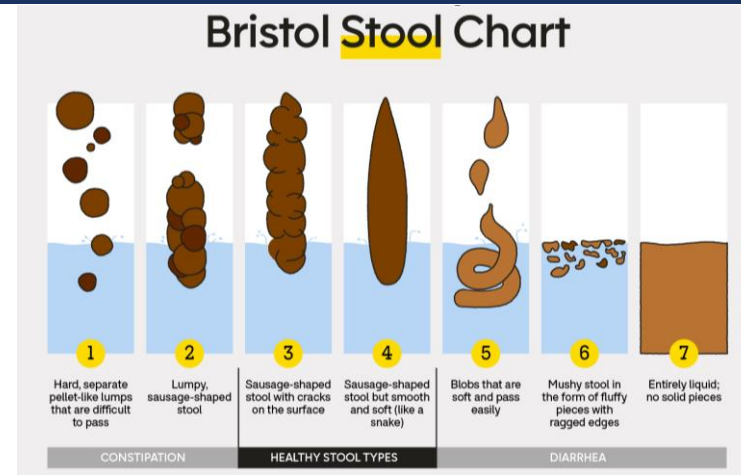
ZAPRTJE

- Težko odvajanje majhnih količin trdega blata, ki traja več kot 10 minut.
- Normalna črevesna funkcija: funkcionalna črevesna peristaltika, dober mukozni transport, refleks iztrebljanja pod nadzorom centralnega ŽS, perifernega avtonomnega ŽS in gastrointestinalnih hormonov.
- Eden najpogostejših simptomov (pri skoraj 90% bolnikov na opioidni terapiji).

VZROKI ZAPRTJA

- Maligna bolezen (tumor zapira svetlino ali pritiska na črevesje od zunaj), poškodba hrbtenjače v LS predelu, hiperkalcemija)
- Posledice maligne bolezni (zmanjšan vnos hrane, tekočin, vlaknin; depresivnost, oslabelost, neaktivnost, zmedenost)
- Zdravila (opioidi, antacidi, diuretiki, antikonvulzivi)
- Spremljajoče bolezni (diabetes, hipotiroidizem, hipokaliemija, divertikli, kolitis)

TERAPIJA ZAPRTJA

- Spodbujanje zadostnega vnosa vlaknin, tekočin, spodbujanje k telesni aktivnosti.
- Osmotska odvajala (polietilen glikol – npr. Moviprep, magnezij, laktuloza, laktikol).
- Kontaktna odvaja (sena, bisakodil).
- Volumska odvajala (seme indijskega trpotca, lana).
- Svečke (različni tipi svečk, glede na potrebo bolnika).
- Prokinetiki (metoklopramid, domperidon).
- Specifični antidot za morfinsko odvisno zaprtje – subkutana aplikacija, (Relistor), izključno če drugi načini niso učinkoviti.
- Rektalne klizme.

DRISKA

- Odvajanje neformiranega ali tekočega blata več kot 3x dnevno.
- Glavni del absorbcije tekočine poteka v debelem črevesju.
- Driska je posledica slabše absorbcije prebavnih sokov, poškodbe v mehanizmu transporta prebavne cevi na nivoju enterocitov, zmanjšana absorbcija kot posledica vezave vode na snovi v lumnu črevesja (npr. sirupi za odvajanje blata).

VZROKI DRISKE

- Zdravila (odvajala, antibiotiki, NSAID, citostatiki).
- Obsevanje (akutno, pozne posledice – kolitis).
- Obstrukcija (paradokсна driska).
- Malabsorbcija (gastektomija, resekcija ileuma, kolektomija).
- Tumorji (rak trebušne slinavke, neuroendokrini raki, rak debelega črevesa in danke).
- Pridružena obolenja (sladkorna bolezen, hipertiroidizem, KVČB, okužbe).
- Dieta (otrobi, sadje, začimbe, alkohol).

TERAPIJA DRISKE

- Prehransko svetovanje, edukacija s področja uporabe odvajal.
- Oralna rehidracija z glukozo in elektroliti, ev. Lahko tudi iv.
- Loperamid (Lopacut, Seldiar).
- Opioidi.
- Antibiotiki ob okužbi.

MALIGNA ZAPORA PREBAVIL

- Definicija : delna ali popolna zapora prebavnega trakta, odsotnost pasaže blata in /ali vetrov zaradi mehanske ali funkcionalne obstrukcije.
- Samo tanko črevo 61 %, samo debelo črevo 33%
- Spremenjena motiliteta črevesja in pojav edema mukoze zaradi nevroendokrinih razlogov (posledica je povečanje izločkov črevesa, dvig tlaka v črevesju): infiltracija mezenterija, v katerem so žile in živci za črevo, infiltracija celiakalnega plexusa, paraneoplastična nevropatija

-
- Ovarijski ca 20 -50 %
  - kolon ca 10 -28 %
  - želodec ca 6 -19 %
  - Trebušna slinavka ca 3-13 %
  - mehur ca 3 -10 %
  - endometrijski ca 3 -11 %
  - Opisani primeri raka dojke in malignega melanoma
  - Na odločanje za poseg vpliva: Klinični stadij bolezni in celokupna prognoza, Izvidi slikovne diagnostike, Predhodne terapije (KTH, RTH), Trenutno bolnikovo stanje (Performance status po WHO; Karnofsky indeks), Kvaliteta življenja po operaciji

TERAPIJA ZAPORE ČREVESJA

Operativno

- Individualna ocena glede na predvideno preživetje > 3 mesece in Karnofsky indeks
- Dejavniki tveganja za operacijo: popolna zapora tankega črevesa, neginekološki raki, ascites, hipoalbuminemija, levkopenija, levkocitoza, starejši > 65 let, kaheksija, oslabelost (upad PS)

Konzervativno

- Antimetiki (haloperidol)
- Steroidi (dexametazon): antiemetični in protivnetni učinek, v dozi 6- 16 mg
- Antisekretoriki
- Analgetiki
- PPI, ranitidin, analogi somatostatina
- Spontana razrešitev: pri 36% bolnikov z neoperabilno zaporo črevesja, praviloma v 7 dneh, 72% le-teh bo imelo ponovno epizodo

ZDRAVILA

- Antimetiki(haloperidol)
- Steroidi (dexametazon): antiemetični in protivnetni učinek, v dozi 6- 16 mg
- Antisekretoriki
- Analgetiki
- PPI, ranitidin, analogi somatostatina

CILJI OSKRBE

- Pogovor med bolnikom, svojci, kirurgom in ostalimi člani multidisciplinarnega tima (paliativni tim, anesteziologija)
- Cilji so povsem individualni, vezani na samega bolnika, stopnjo bolezni

Biti ozdravljen

Doseči nek cilj

Ugodje

Ostati doma

Pripraviti se na mirno smrt

Izboljšati življenjske funkcije

Živeti dlje

Zagotovitev podpore bližnjim

Duhovne potrebe

KAHEKSIJA

- Rakasta kaheksija je multifaktorski sindrom, za katerega je značilna napredujoča izguba mišične mase z izgubo maščevja ali brez.
- Negativna proteinska in energetska bilanca zaradi zmanjšanega vnosa in **nenormalnega metabolizma**.
- Simptomi: anoreksija, oslabelost, utrudljivost.
- Sekundarna kaheksija: potencialno odstranljivi vzroki, z njihovo odpravo se izboljša prognoza.

KAHEKSIIJA- DELITEV

- Prekaheksija: izguba TT < 5% v 6 mesecih
- Kaheksija: izguba TT > 5% v 6 mesecih
- Napredovala kaheksija: progresivna izguba telesne funkcije, ni reverzibilna s prehransko podporo.

OBRAZI KAHEKSIJE

OBRAZI KAHEKSIJE

VZROKI ZA KAHEKSIJO

- **Povezani s tumorjem:** izločanje citokinov, metabolne in hormonske nepravilnosti, spremembe čuta okusa in vonja, dispneja, oslabelost, utrujenost, prizadetost črevesja, bolečina, okužba, zgodnja sitost.
- **Povezani s specifičnim zdravljenjem:** zaprtje, driska, obsevalni enteritis, citotoksični učinki zdravil, oslabelost, mukozitis, okužba, dehidracija, slabost.
- **Povezani z uporabo zdravil:** opiodi, kemoterapija, tarčno zdravljenje, imunoterapija, protimikrobna zdravila, antidepresivi.
- **Psihosocialni dejavniki:** anksioznost, depresija, strah zaradi poslabšanja simptomov po hranjenju, pomanjkanje čustvene podpore ali finančnih virov.

TERAPIJA KAHEKSIJE

- Posebni kriteriji, ki pomagajo pri odločanju za uvedbo prehranske podpore:
  - Pričakovana življenjska doba
  - Stanje zmogljivosti po Karnofskem
  - Ocena stopnje kaheksije
- Zdravila za zdravljenje izgube apetita (kortikosteroidi, prokinetiki, sintetični progestageni)

TERAPIJA KAHEKSIJE V PALIATIVNI OSKRBI

- V obdobju zgodnje paliativne oskrbe: prehranska podpora z napitki, spodbujanje fizične aktivnosti, namen je ohranjanje funkcionalne mase, s tem vplivamo na kvaliteto življenja (psihična in fizična zmogljivost).
- V obdobju pozne paliativne oskrbe: pokrivanje vseh prehranskih potreb postane manj pomembno, **sprejemljivo je, da je prehranski vnos nezadosten.**
- **V obdobju umiranja bolnik ne čuti lakote in žeje.**
- **Hrano in pijačo nudimo le tistim, ki si to želijo!**
- **Skrbimo z redno vlaženje ustne sluznice.**

UTRUJENOST

Vzroki so ponavadi številni in prepleteni: kaheksija, vnetje, motnje razpoloženje, majhna telesna kondicija, zdravila, simptomi raka, anemija, vpliv tumorja , okužbe, dehidracija, spremljajoča obolenja, motnje avtonomnega živčevja.

- Hitra utrujenost, zmanjšana možnost vztrajanja pri določenem opravilu.
- Splošna oslabelost, ki se kaže kot občutek, da bo določeno opravilo težko.
- Psihična utrujenost, ki se kaže kot motnje koncentracije, spomina in čustvena nestabilnost.

Splošni ukrepi: svetovanje, psihoterapija, delovna terapija; zdravila (kortikosteroidi, megesterol acetat,..)

Specifični ukrepi: usmerjeni v zmanjševanje dodatnih dejavnikov (anemija, kaheksija, okužba,...)

VPRAŠANJA?

//...“ Življenje ni tekma – v resnici je potovanje.

Bodi pošten.

Trdo delaj.

Bodi zahteven.

**Vsak dan reci nekemu HVALA, RAD TE
IMAM, ODLIČNO OPRAVLJENO“ ...//**

Bonie Mohr

